

De nieuwe Cito-spellingtoets ter discussie¹

J.L.M. Schraven, A.M.T. Bosman & T. van Eekhout

SAMENVATTING

Het doel van deze studie was om na te gaan of de keuze die het Cito heeft gemaakt om ter toetsing van de spellingvaardigheid een onderdeel van het dictee te vervangen door een meerkeuzetoets, verantwoord is. In dit onderzoek is de toets Spelling groep 4 op twee verschillende manieren aan leerlingen voorgelegd. Eerst werd de meerkeuzetoets afgenomen overeenkomstig de instructies in de handleiding. Daarna schreven de leerlingen alle spellingwoorden die centraal stonden in de meerkeuzetoets op basis van een mondeling dictee. Statistische analyses lieten zien dat de psychometrische eigenschappen van de meerkeuzetoets onvoldoende zijn. Ook bleken de totaalscores op de meerkeuzetoets niet samen te hangen met de totaalscores op het dictee. Bovendien maakten de meeste leerlingen het dictee (een productietaak) beter dan de meerkeuzetoets (een herkenningstaak) en waren er grote individuele verschillen tussen de leerlingen op de twee taken. Ten slotte was er een substantiële discrepantie bij ruim een kwart van de woorden. Dat wil zeggen, in 16.0% van de gevallen was de spelling goed op het dictee en fout op de meerkeuzetoets en in 9.8% fout op het dictee en goed op de meerkeuzetoets. Gedetailleerde analyses op itemniveau doen het vermoeden rijzen dat leerlingen op andere gronden keuzes maakten in de meerkeuzetoets dan was bedoeld, namelijk het herkennen van de spellingfout. Kennis van woorden en leesvaardigheid spelen waarschijnlijk een belangrijke rol in deze test die toch vooral spellingkennis moet meten. De auteurs pleiten dan ook voor het herinvoeren van een woorddictee (met een eventuele aanvulling van een zinnen-dictee) om tegemoet te komen aan het eigenlijke doel van het spellingonderwijs, namelijk uit het hoofd kunnen spellen van woorden.

Inleiding

Sinds 2006 heeft het Cito nieuwe spellingtoetsen op de markt gebracht als vervanging van de oude SVS-toetspakketten. Deze nieuwe spellingtoetsen bestaan uit twee delen, namelijk een startmodule en twee typen vervolgmodes. Alle leerlingen beginnen met de startmodule. Deze wordt gevormd door een dictee van 25 woorden dat klassikaal wordt afgenomen. Op basis van de prestaties van de leerlingen op dit dictee worden de leerlingen onderverdeeld

in een groep minder goede spellers en een groep betere spellers. De leerlingen met een lage score krijgen vervolgens de module 'Spelling Vervolg 1', dat in het geval van de groepen 3 tot 5 opnieuw een dictee van 25 woorden betreft. De leerlingen met een hoge score op de startmodule maken de module 'Spelling Vervolg 2'. Dit is een meerkeuzetoets. Deze bestaat uit 25 opgaven waarbij uit telkens vier zinnen het foutgespelde woord omcirkeld dient te worden. In Figuur 1 staat de voorbeeldopgave uit de spellingtest voor groep 4. Overigens zullen de ver-

volgmodules voor zowel de zwakke als de goede spellers uit de groepen 6 tot 8 bestaan uit meerkeuzetoetsen. Het feit dat de betere spellers in de groepen 3-5 meerkeuzeopgaven maken in plaats van een dictee en dat vanaf groep 6 de toetsvorm voor alle leerlingen meerkeuze is, is een breuk met de oude spellingtoetsen.

In de handleiding van de toets Spelling Groep 4 worden redenen gegeven voor het veranderen van de *inhoud* van de spellingtoets. Dit zijn de wettelijk vastgestelde spellingveranderingen en het feit dat er nieuwe spellingmethoden op de markt zijn gekomen. De keuze van het Cito om de *vorm* van de spellingtoets te veranderen, wordt in dezelfde handleiding niet verantwoord. Uit het feit dat het Cito geen verantwoording geeft voor de vervanging van het dictee door een meerkeuzetoets leiden wij af dat de ontwikkelaars veronderstellen dat deze twee toetsvormen inwisselbaar zijn. Het doel van deze studie is om na te gaan of deze veronderstelling terecht is.

- E. Ben je in de **zomer** op vakantie geweest?
- F. De **caviea** van de burens heeft Sammie.
- G. Mijn moeder heeft een **taart** gebakken
- H. Weet jij waarom hij zo **raar** doet?

FIGUUR 1 Voorbeeldopgave Spelling M4 Vervolg 2

Meerkeuze als toetsvorm voor spellingvaardigheid

Sinds de invoering van de nieuwe spellingtoets uitlen leerkrachten en intern begeleiders hun bezorgdheid over de vervanging van het dictee door een meerkeuzetoets. Zij vragen zich af of a) het aanstrepen van een woord hetzelfde is als opschrijven ervan, b) wat de gevolgen kunnen zijn van de presentatie van

foutgespelde woorden, en c) welke diagnostische waarde een meerkeuzetoets heeft.

Opschrijven of aanstrepen. In de handleiding van de toets Spelling groep 4 staat de volgende definitie: 'Bij spellen gaat het erom woorden om te zetten in schriftbeelden' (p. 9, de Wijs, Krom & van Berkel, 2006). Wij leiden hieruit af dat spellen een vaardigheid is waar bij men uit het hoofd de orthografische vorm van een woord opschrijft dan wel inrypt. De makers van de spellingtoets lijken er dus vanuit te gaan dat spellen het opschrijven van woorden is en niet het aanstrepen. Het taakverschil tussen het aanstrepen van een woord en het opschrijven ervan, wordt ook wel aangeduid met het onderscheid tussen een herkenningstaak en een productietaak. Een meerkeuzetoets is een goed voorbeeld van een herkenningstaak en een dictee is een voorbeeld van een productietaak. Dat deze twee taken of toetsvormen meestal niet inwisselbaar zijn, is reeds uit onderzoek gebleken (e.g., Bosman & De Groot, 1992, 1996). In veel gevallen, maar niet altijd, is een herkenningstaak makkelijker dan een productietaak.

Presenteren van foutgespelde woorden. Uit de dagelijkse schoolpraktijk kennen we de negatieve consequenties van het aanbieden van foutgespelde woorden; dit wordt ondersteund door wetenschappelijk onderzoek. Het blijkt dat het regelmatig aanbieden van foutgespelde woorden de spellingvaardigheid van spellers negatief kan beïnvloeden. Zowel goede als zwakke spellers blijken niet gebaat te zijn bij blootstelling aan foute spellingen (Brown, 1988; Dixon & Kaminska, 1997; Jacoby & Hollingshead, 1990).

Diagnostische mogelijkheden. Voor leerkrachten is de belangrijkste waarde van een toets of deze informatief is met betrekking tot het soort fouten dat gemaakt wordt. Pas als een toets inzicht geeft in de spellingproblemen van de leerling kan deze adequaat geholpen worden. Vanuit diagnostisch oogpunt bezien is de oorsprong van de fouten die in een dictee worden gemaakt meestal wel duidelijk. Immers, een leerling die GJIT spelt in plaats van GEIT heeft in dit geval een probleem met de foneem-grafeemkoppeling [ei] -Jf of Ei. In

het geval dat er ZOOMER geschreven is in plaats van ZOMER, is het gerechtvaardigd om te veronderstellen dat deze leerling de regel voor de open lettergreep niet beheerst. Bij een meerkeuzetoets is het veel lastiger vast te stellen of en welk spellingprobleem een leerling heeft in het geval deze een fout maakt. Ook wanneer de leerling de juiste keuze maakt, blijft het de vraag in hoeverre hij of zij de spelling van het woord ook daadwerkelijk uit het hoofd kan produceren. Stel dat een leerling in het voorbeeld van Figuur 1 onterecht aankruist dat ZOMER het foutgespelde woord is. De leerling heeft dan weliswaar een mentale 'spelfout' gemaakt, maar de vraag is vervolgens: welke dan? Het kan zijn dat deze leerling dacht dat de juiste spelling ZOOMER is. Het kan echter ook zijn dat deze leerling denkt dat het SOMER moet zijn of zelfs ZOMUR, enzovoort. Omdat we geen idee hebben op grond waarvan deze leerling dacht dat het goed gespelde woord ZOMER fout was, krijgen we dus geen inzicht in het spellingprobleem van deze leerling.

Doel van dit onderzoek

In dit onderzoek zal dus worden nagegaan of het gerechtvaardigd is om voor het bepalen van de spellingvaardigheid het dictee te vervangen door een meerkeuzetoets. Hiervoor zal de toets Spelling medio groep 4 gebruikt worden. Module Spelling Vervolg 2 zal op twee verschillende manieren worden afgenomen. Eerst wordt de toets aan de leerlingen aangeboden zoals staat voorgeschreven in de handleiding van de toets, namelijk als meerkeuzetoets. Vervolgens worden alle toetswoorden in een dicteevorm aangeboden.

De (on)gelijkwaardigheid van de meerkeuzetoets en het dictee zal op meerdere niveaus worden bepaald. We beginnen met de vaststelling van de betrouwbaarheid en validiteit van de dictees en de meerkeuzetoets. Vervolgens gaan we op groepsniveau nader in op de vergelijking tussen de meerkeuzetoets en het dictee. Hierbij zal worden vastgesteld hoeveel leerlingen consistent gedrag laten zien op beide toetsvormen. Ten slotte

wordt er een vergelijking gemaakt tussen de meerkeuzetoets en het dictee op itemniveau. Hiermee wordt inzicht verkregen in de mate waarin elk item zich consistent gedraagt op beide toetsvormen.

Methoden

Proefpersonen

In dit onderzoek participeerden 18 leerlingen (6 meisjes en 12 jongens met een gemiddelde leeftijd van 94 maanden) uit groep 4 van een reguliere basisschool. Geen van de leerlingen had gedoubleerd in Groep 3 of 4. Een leerling (in oktober geboren) heeft Groep 2 twee keer gedaan. De school betreft haar leerlingen voor het grootste deel uit lagere sociaal-economische milieus. Op basis van de nieuwe gewichtenregeling basisonderwijs (Mimisterie van OCW, 2006) bleek één leerling een gewicht van 1,2 te hebben (ouders die niet meer dan basisonderwijs hebben gehad) en één leerling had een gewicht van 0,3 (hiervan hadden de ouders niet meer dan een lbo/vbo-opleiding genoten).

Materiaal en procedure

Het materiaal van dit onderzoek werd, zoals gezegd, gevormd door de spellingwoorden van de toets Spelling M4 (de Wijs e.a., 2006). In januari 2008 heeft de derde auteur van dit artikel (de remedial teacher van een reguliere basisschool) de nieuwe spellingtoets op twee verschillende manieren afgenomen bij de leerlingen van groep 4. Bij de eerste afname werd de in de handleiding voorgeschreven procedure gevolgd. Dit hield in dat alle leerlingen de startmodule aangeboden kregen. Aan de hand van een dictee schreven de leerlingen de 'Startwoorden' op. De remedial teacher bepaalde vervolgens van elke leerling de score en nam daarna Vervolgmodule 2 af. Omdat alle leerlingen een score hadden die hen tot de betere spellers rekenden, konden alle leerlingen meedoen aan dezelfde vervolgttest, dat wil